

ጽላሎትነት ፍትሐ (The Illusion of Justice)

አስታት 20 ዓመታት ይገባል፡ አብ አስመራ፡ እቲ አብ ጥቅ ገዛይ አብ ቤትጽሕፈት ህግደፍ ተሰቅሎ ዝነበረ ታቤላ፡ ህዝባዊ ግንባር ንደሞክራሲን ፍትሕን ዚብል ጽሑፍ ዝሓዘ እዩ ነይሩ። ብልበይ ድማ፡ እዛ ፍትሐ እትብል ቃልሲ ክሳብ ክንደይ እያ ተናዒቻ ዘላ፡ ክሳብ መኣሰስ እያ ተናዒቻ ክትነብር ተመዲቡላ ዘሎ፡ ብምባል ደጋጊ መ እሓስብ ነይረ። ናይ ደሞክራሲ ጉዳይውን ከምኡ። አብ ኤርትራ እዞን ክልተ ኣምራት እዚአተን፡ ባዕላተን እውን ናይ ትርጉምን ናይ ትግባራን ፍትሐ ዝረኽባ ኣይመስላን። ከምቲ ህግደፍውያን ዚብሉዎ ግን፡ ናይ ሓቂ ትርጉምን ዚትግበረሉ፡ ማለት ከምቲ ህዝቢ ዚግምቶን አብ ዓለምና ድማ ዝውቲር ዝኾነ ትርጉምን አብ ግብረ ዚውዕለሉ ሃገር እንተሎ ንምፍላጥ፡ ናብ ጁፒተር ክንከይድ ጥራይ ከም ዘሎና ብህግደፍ ተነጊሩና እዩ።

ገለ ብጭቆና ዝፍለጡ መራሕቲ ሃገር፡ ነታ አብ ትሕቲ እግርም ዚረገጹዎ ሃገርም፡ ከይሓፈሩን ሰብ እንታይ ይብለኒ ከይበሉን፡ ደሞክራቲክ ሪፖብሊክ ዚብል ውሕሉል ስም እዩም ዘጠምቑዎ። እቲ ደሞክራሲ ዚብል ቃል ዲዩ ዘይተረድኦም ኮይኑ ወይስ ከምኡ ኢልና እንተ ጸዋዕናዎ እዩ ሰብ ዘኸብራ ወይ ድማ ሰብ እንታልል ማለቶም እዩ? ዕላማኦም ግን ነቲ ዚመጽእ ስቓይን ግፍዕን ብኣጋኡ ግሩም ዝኾነ መሸፈኒ ወይ መጠቕላሊ ኪገብሩሉ ስለ ዝደለዩ እዩ። ንሕሱር ነገር ብኸቡር ዋጋ ክትሸጦ እንተ ደሊኻ፡ ዘብለጭልጭ መጠቕላሊ ኢኻ እትገብረሉ።

ዝኾነኹይኑ፡ አብቲ ዓለምም ኣቲኻ ክትርእዩ ከሎኻ፡ ሓቃቶም ኪኾኑ ይኸእሉ እዩም። ንሳቶም ንደሞክራሲ ከምቲ ንኹሉ ሰብ ብሓደ ዓይኒ ዚርኢ ምሕደራ ገይሮም እዩም ዚወስዱዎ ንብል እንተሎና፡ ደሞክራሲ ይኸተሉ ኣለዉ ክንብል ንኸእል ኢና፡ ምክንያቱ እቲ ዘስዕቡዎ ስቓይን ሞትን፡ ንገለ ከይነሓፈ ንኹሉ ሰብ ብማዕረ እዩ ዝበጽሖን ዚዕደሎን ዘሎ። ሓደ እዋን ሓደ መንፈሳዊ ሰብኣይ፡ ንገሃነም እሳት ኣመልኪቱ ኪዛረብ ከሎ፡ አብኡ ስቓይን ምሕርቃም ኣስናንን ኣሎ ዚብል ሓበሬታ ብምሃብ መግለጺ ሂቡ። ሽዑ ሓደ ካብቶም ሰማዕቲ፡ እሞኽ እቶም ኣስናን ዘይብሎም (ጓህማማት) ኣረግቶት ደኣ ከመይ ኪኾኑ እዩም ብማለት ሓቲቱ። ኩሎም ብማዕረ ኣስናን ኪዕደሉ እዩም፡ ዚብል መልሲ ድማ ተዋሂቡዎ።

ስም ይመርሕ፡ ጥዋፍ የብርህ ተባሂሉኳ እንተ ኾነ፡ አብ ዲክታቶርያዊ መንግስቲ ግን፡ እቲ ደሞክራሲን ፍትሕን ዚብል ስም፡ መገዲ ኣጋጊዩ ኸጥፍኣካ ኸሎ፡ እቲ ከብርህ እተመደበ ጥዋፍ ድማ ነዊሕ ከይከደ ተኺኹ እዩ ዚተርፍ። አብዛ ዓለምና ብሓፈሻ ፍትሕ ከም ዘዩሎ ኩሉ ሰብ ይእመኖ እዩ። ከምቲ ኣቦታትና ዚብሉዎ፡ ፍትሕ እንተ ዚህሉሱ፡ እቲ ዘኸይድ ብዕራይ ኣፉ ኣይምተኣስረን፡ እቲ ኪሓርስ ዝኸረመ ብዕራይ ድማ ድቋ ምስተየ ነይሩ።

ቤትፍርድን ጉቦን ብሓደ እየም ተፈጠሮም፡ ፍትሐ ድማ ሽዑ እያ ክትቅህም ዝጀመረት። ኣብ መወዳእታ ድማ ጽላሎታዊት ኮይና ተሪፋ። ፍርድን ጉቦን፡ እቲ ሓደ ብዘይ እቲ ሓደ ኪነብሩ ኣይክእሉን። ኣብ ሃገርና ብጥንቲ፡ ንዳኛ መማለጃ ዚኸውን ለቕታ መዓር ወይ ደርሆ ምውሳድ፡ ነውሪ እኳ እንተ ነበረ፡ ካብ ምዝውታር ግን ዓዲ ኣይወዓለን።

ይኹንምበር፡ ሽሕጻ ዓለም ናይ ፍትሐ ቦታ እንተ ዘይኮነት፡ ናይ ምሒር ግፍዒ ቦታ ክትከውን ግን ኣይግባእን። ብሓጺሩ፡ ኣብ ዓለም ፍትሐ የልቦን ብምባል ስቕ ክንብል ኣይግባእን። ምናልባት ፍትሓውነት ኣብቲ ናይ ሰብ ዘገምታዊ ምዕባል ዘይነበረ ኪኸውን ይክእል እዩ። ይኹንምበር፡ ወድሰብ ኣእምሮኡ ብምዝውታርን፡ ምስቲ ደመናፍሳዊ ባህርያቱ ብምቅላስን፡ ኣብ ፍጹም እኳ እንተ ዘይኮነ፡ ኣብ ተዛማዲ ፍትሓውነት ኪበጽሕ ክኢሉ እዩ።

ዓይኒ ዘይብሉ ግፍዒ ግን፡ ናይ ፋሉልነት ባህርያት እዩ። ዝኾነ ዓይነት ናይ መንግስትነት ስም ዝለበሰ ምሕደራ፡ ብሓደ ሓደ ናይ ፍትሓውነት ጉድለት ኣብቲ ህዝቢ ስቓይ ከስዕብ ይክእል እዩ። እዚ ድማ ባህርያዊ እዩ። ከምዚ ናትና ናይ መንግስትነት ቅርጽን ተምሳልን ዘይብሉን ካብ ጌጋታቱ ኪምሃር ዘይደልን፡ ንምሁራን ዚንዕቑን ኣብ ማሕበራዊ ምዕባል ዘይኣምንን ፋሉል ዝኾነ ስርዓት ግን፡ እቲ ፍትሓውነት ዚብል ኣምር ኣብ ኣእምሮኡን ንቕሓቱን ሰለ ዘየልቦ፡ ከመሓደር እንተ ፈተነውን ነቲ ግፍዒ ተግባራቱ ደው ከብሎ ከቶ ኣይክእልን። ፋሉላዊ ስርዓት ብባህርያቱ ንምሕደራ ካብ ግፍዒ ፈልዩ ኪርእዮን ከተግብሮን ኣይክእልን።

ፋሉልነት እኮ ናቱ ዝኾነ፡ ባዕሉ ዝፈጠሮ ፍትሓውነት ኣለዎዩ። ንሱ ድማ ካብቲ ናይ ጫካ ፍትሓውነት ብምንም መገዲ ኪፍለ ኣይክእልን። ሓንቲ ሓራስ ነብሪ ንደቃ ከተዐንግል ብማለት ንሓንቲ ሓራስ ጤለበዱ እንተ ቐተለታ፡ እዚ ተግባርዚ ሽሕጻ ቦቶም ደቂ እታ ጤለበዱ ፍትሓዊ እንተ ዘይኮነ፡ ቦቶም ደቂ እታ ነብሪ ግን ፍትሓዊ እዩ። ኣብ እንስሳታት፡ ፍትሒ ማለት ጥቕምን በለጽን ዕብለላን ማለት እዩ። ኣብ ደቂ-ሰብ ግን ከምኡ ኪኸውን ኣይግባእን።

እቲ ካብ ኩሉ ዘሕዝን ግን፡ ናይቲ ዘይፍትሓውነት ምንጨታት፡ እተን ስልጡናትን መበቆል ደሞክራሲን ፍትሕን እየን ዚብሃላ ሃገራት ምዃነን እዩ። ኩሉ ጽቡቕን ሕማቕን ካብኣታተን እዩ ዚነቅል። ንሳተን መምጻእቲ ደርፊ፡ ንሳተን መጥፋእቲ ደርፊ። ንሳተን ሓገግቲ፡ ንሳተን ሰረቕቲ፡ ንሳተን ተጣብቑቲ፡ ንሳተን ፈረድቲ። ደሞክራሲ ተቐበል ኢለን ንሓንሳእ ይሰብካኻ፡ ንሓንሳእ ድማ ቦምቢታት ይደርብያልካ። ደሞክራሲ ተቐበል ኢለን ንሓንሳእ የንጥጣልካ፡ ንሓንሳእ ድማ ነቲ ውልቀመላኸነትካ መርሚረን ዘትየን ደሓን ክሳዕ ካልእ መምርሒ እንህበካ ብኡ ቐጽል ይብላኻ።

ኣብዘን ዝሓለፉ 60-70 ዓመታት፡ ብኣመሪካን ብምዕራባውያን ሃገራትን ሰዓብተንን ኣብ ልዕሊ ሃገራት ሳልሳይ ዓለም እተፈጸመ ግፍዕን ዘይፍትሓውነትን መዘና ኪርከቦ ኣይክእልን። በዘን ሃገራት እዚኣተን ተሳቕየን ፍትሒ ዝሰኣና ሃገራት፡ ኣልጀርያ፡ ኮንጎ ኪንሻሳ፡ ቪየትናም፡ ዓራቕ፡ ኣፍጋኒስታንን ሶርያን ከም ኣብነት ኪጥቀሳ ይክእላ። ምዕራባውያን ሃገራት፡ መበቆል ዘመናዊ ምሕደራን ደሞክራሲን ብምዃነን፡ ናይ ፖለቲካውን ቁጠባውን ማሕበራውን ፍትሒ ኣብነት ኪኾና ይግባእን ነይሩ። ብኣንጻሩ ግን፡ ናይ ዘይፍትሓውነት ኣብነታት ኮይነን፡ ነቶም ተምሳሌት (role model) ሃሰው ዚብሉ ዝነበሩን ዘለዉን ናይዛ ዓለም መራሕቲ ግሩም መወከሲ ኾይነን ይነብራ ኣለዎ።

አብዚ ናይ ዘይፍትሓውነት ጉዕዞዚ፡ ናይ ሃገርና ኤርትራ ጉዳይ ከም ሓደ ናይዚ ዘመንዚ መሪር ዘይፍትሓውነት ኣብነት ኮይኑ ኣብ ታሪኽ ኪምዝገብ ይኸእል እዩ። ኤርትራ ከምተን ከምኣ ኣብ ትሕቲ ኣርዑት ባዕዳውያን ገዛእቲ ዝነበራ ሃገራት ዝረኸባኦ ፍትሓውነት ከይረኸበት ብሃጺያዊት ኢትዮጵያ ከም እትገብጥ እተገብረት፡ ብናይ ኣመሪካ ዘይፍትሓዊ ውሳኔ እዩ። እዚ ኣጸያፊ ተግባርዚ ድማ ነታ ሃገር ንልዕሊ 30 ዓመታት ኣብ ስቓይን ሞትን ሸሚሙዋ ሓሊፉ። ፍትሒ ብሓደ ኢድካ ሒዝካ፡ ቦቲ ኻልእ ኢድካ ድማ ሃብቲ እንዳማትካ ክትዘምት፡ ቁጠባዊ ግዝኣትካ ከተሰፋሕፍሕ፡ ናይ ዓለም ፖሊስ ጅንካ ከም ድላይካ ጸፋዕፋዕ ክትብል ስለ ዘይትኸእል፡ ኣመሪካን ተኸተልታ ምዕራባውያን ሃገራትን ብሰሩ ናይ ፍትሓውነት ኣምር እተሰቆረን ኣይመሰላን እዮን። ይኹንምበር፡ እዞን ሃገራት እዚኣተን ንኻልኣት ህዝቢ ደኣ እዮን እምበር፡ ንህዝቦንሲ ብተዛማዲ መገዲ ጽቡቕ ገይረን እዮን ዚሕዛኦ። እዚ ናትና ስርዓት ግን፡ ንህዝቡ ኣሳቕዮሱ፡ ንጎረቤት ሃገራት ደጊሙ፡ ካብኡ ሓሊፉ ድማ ንዓለም ሃዊኹዋ ይነበር ኣሎ።

አንታ ብዘመን ጣልያንሲ ኣይትዛረቡ ጥራይ ኢና ንብሃል ኔርና እምበር፡ ንበልዕ ንሰቲ ኔርና ኢና፤ እንተ ብዘመን እንግሊዝ እሞ ተዛረቡ ጥራይ እምበር ብልዑ ዚብል ኣይነበረን፡ ይብሉ ኣቦታትና። ኣብዚ ግዜዚ ድማ ገለ ሰባት ነዚ ዘሎ ኩነታት ብምግላጽ፡ ሎምስ ከይትዛረቡ ከይትበልዑ ዚብሉ ኣዛብእ መጺኦምና፡ ይብሉ ኣለዉ። ኣረ በዚ ይሕለፈልና፡ ኣይትሕሰቡ ጥራይ ከይብሉና። እንተ ዚከኣሎምስ ኣይትሕለሙ ኪብሉውን ድሕር ኣይምበሉን። ባዕልና ክንሓስበልኩም፡ ባዕልና ክንሓልመልኩም ኢና ኪብሉ ቅሩብ እዩ ተሪፉዎም።

ኣብ ትሕቲ ሓደ መንግስቲ ዚቕመጥ ህዝቢ፡ ፍትሒ ምስ ሰኣነ ይሸፍት ከም ዝነበረ ኣብ ናይ ሃገርና ታሪኽ ምዝገብ እዩ። ኣብ ትሕቲ ሓደ ንባዕሉ ሽፍታ ዝኾነ መንግስቲ፡ ፍትሒ ስኢነ ኢልካ ምሽፋት ግን፡ ኣብ ልዕሊ ሽፍትነት፡ ሽፍትነት ምፍጣር ማለት ስለ ዝኾነ፡ ህዝብና ኣብ ዓቢ ወጥርን ስግኣትን ቅልውላውን ይርከብ ከም ዘሎ ክንፈልጥ ይግበእና። ዝኾነኹይኑ፡ ንህዝብና ከነድሕኖ እንኸእል፡ ነዚ ዘሎ ዘይፍትሓዊ መንግስቲ ከም ዚዳኸም ብምግባር እንተ ዘይኮይኑ፡ ካልእ ኣማራጺ ኪህሉ ኣይክእልን።

ፍትሓውነት፡ ፍጹምነት ከም ዘይብሉ ንጽር እዩ፡ ምክንያቱ ድማ ኣብዛ ዓለም ፍጹም ፍትሓዊ ዚብሃል ኣካይዳ ኣይነበረን ሕጂውን የልቦን ንኸህሉ ድማ ዘመናት ዚወስድ ቃልሲ ከድልዮ እዩ። ይኹንምበር፡ እዚ ኣብ ሃገርና ዘሎ ዘይፍትሓውነት፡ ኣዚዩ ብርቅን ፍሉይን ጥራይ ዘይኮነስ ኣዕናውን ኣብራህን ድማ እዩ። ፋሉላውን ኪዕረ ዘይክእልን ኣዕናውን ብምጅኑ ድማ፡ ከተሓሰበና ይግባእ። ስለዚ ነዚ ከቢድ ብድህዚ ብኸለንትናኡ ብምምካትን ብምግጣምን፡ ነቲ ምሒር እተሳቕየ ህዝብና፡ ብተዛማዲ መገዲ ቁጠባውን ፖለቲካውን ማሕበራውን ፍትሒ ሒዞ ዘመሓድር መንግስቲ ክንፈጥረሉ ክንጽዕር ይግበእና።

አማኒኤል ሳህለ